

İran

PETROKİMYA SEKTÖRÜ PAZAR ARAŞTIRMASI RAPORU

Tarih : 30.10.2025

Raporu Hazırlayan: *Tahran Ticaret Müşavirliği*

İRAN PETROKİMYA SEKTÖRÜ RAPORU

***Not:** Bu notta sektör hakkında genel bilgilendirme yapılması amaçlanmakta olup, bilgilerin halihazırda yürürlükte olan BM ve A.B.D. yaptırımları da dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.*

1. Ülke Pazarında Petrokimya Sektörü

İran petrokimya sanayisi, 1950'lerin sonlarında küçük bir kimyasal üretim birimi kurarak faaliyetlerine başlamış olup, günümüzde Ortadoğu'da petrokimya ürünlerinin ikinci büyük üreticisi ve ihracatçısı konumundadır.

İran'da petrokimya endüstrisinin kuruluşu 1950'lere dayanmaktadır. 1950'lerin sonlarında, dönemin Ekonomi Bakanlığı'nın emriyle National Chemical Company kurulmuş ve İran petrokimya endüstrisinin ilk ünitesi olan Fars Eyaleti'ndeki Mervdaşt Kimyasal Gübre Fabrikası'nın inşasına 1958'de başlanmıştır. Yıllar içinde genişleyip gelişen bu fabrika, Şiraz Petrokimya adını almış ve İran'da bu endüstrinin tarihindeki ilk petrokimya üretim tesisi olarak kalmıştır.

Ancak, bu endüstrinin büyümesi petrol ve gaz endüstrisiyle koordineli daha kapsamlı uzmanlaşmış faaliyetler gerektirdiğinden, petrokimya endüstrisini geliştirecek ve yönlendirecek bir organizasyona ihtiyaç kısa sürede ortaya çıkmıştır. Böylece, 1963 yılında, devlet mülkiyetinde ve National Iranian Oil Company çatısı altında National Petrochemical Company kurulmuş ve petrokimya endüstrilerinin kurulması ve geliştirilmesiyle ilgili tüm faaliyetler bu şirkette yoğunlaştırılmıştır.

1965-1977 yılları arasında Razi, Abadan, Pazargad Carbon Ahvaz, Kharg, Farabi petrokimya kompleksleri ve Şiraz Petrokimya'nın geliştirme projeleri açılmış ve Bandar İmam Petrokimya'nın önemli bir kısmı hayata geçirilmiştir. Savaş döneminde bu sektörün üretim faaliyetleri en düşük seviyesine inmiş olsa da, 1989-1999 yılları arasında ülkenin ilk ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınma planının uygulanmasıyla, hasarlı kompleks ve projelerin yeniden inşası ciddi bir şekilde sürdürülmüş ve İsfahan, Şazend ve Tebriz Petrokimya kompleksleri de dahil olmak üzere yeni projelerin işletmeye alınmasına başlanmıştır.

Ülkenin kalkınma planları kapsamında gerçekleştirilen çok sayıda proje, petrokimya ürünleri üretiminde önemli bir artışa yol açmış ve üretim kapasitesi 1979'daki 3 milyon tondan 2023 yılı sonuna kadar 96,3 milyon tona yükselmiştir. Sonuç olarak, bu sektör petrol dışı ihracatta lider konuma gelmede, ekonomik büyümeyi, sürdürülebilir kalkınmayı, teknoloji yerelleştirmeyi, alt sektör gelişimini ve istihdam yaratmayı desteklemede önemli bir rol oynamıştır. Bu sektörün İran'daki temel avantajları arasında hammadde çeşitliliği, açık sulara erişim ve kalifiye insan kaynakları yer almaktadır.

Petrokimya sanayiinin yedinci ve sekizinci kalkınma planları kapsamında hâlihazırda 109'dan fazla proje yürütülmekte olup, bunların tamamlanarak işletmeye alınmasıyla birlikte sanayi kapasitesinin 2033 yılı sonuna kadar 188 milyon tona ulaşması öngörülmektedir.

Tablo 1: İran Petrokimya Sanayisinin 1977'den 2024'e Kadar Gelişim ve İlerleme Süreci

Yıl	Nominal kapasite (milyon ton)	Operasyonel Kapasite (milyon ton)
1977	6	2,7
1988	6	2
1999	14	12
2011	54.5	42,7
2021	90	65
2024	100	75

Tablo 2: 2023 Yılında İran'ın 6. Kalkınma Planı'na Göre Petrokimya Sanayi Üretim Kompleksleri Kapasite ve Dağılımı

Bölge Adı	Kompleks Sayısı	Kapasite (milyon ton/yıl)
Mahşehr	21	25,8
Aslawieh	26	46,3
Diğer Bölgeler	28	24,2
Toplam Kompleks Kapasitesi	75	96,3 milyon ton/yıl

Petrokimya ürünleri, İran'ın toplam ihracatının yaklaşık %25'ini oluşturarak ülkenin ana ekonomik kaynaklarından biri durumundadır ve dünya çapında önemli miktarda döviz girdisi sağlamaktadır. Bu nedenle petrokimya sanayisinin üretim, satış ve ihracat yönlerinden performansı, İran sanayiinin genel görünümü üzerinde doğrudan etkili olmaktadır.

Petrokimya sanayii, diğer sanayi sektörlerine kıyasla İran'da daha planlı ve daha gelişmiş bir yapıya sahiptir. Bu sektörün temel avantajlarından biri, ülkenin büyük miktarda hammadde kaynağına (özellikle doğalgaz ve petrol türevleri) sahip olmasıdır. Bu durum, İran'ın petrokimya ürünlerinin üretimi konusunda doğal bir avantaja sahip olmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu sektör, ürünlerin dünya piyasalarında yüksek talep görmesi nedeniyle ihracat açısından da cazip bir sektör olarak değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda, İran'da faaliyet gösteren büyük petrokimya komplekslerinin çoğunluğu, ülkenin güneyinde ve özellikle deniz kıyısındaki bölgelerde konumlandırılmıştır. Bu da hem hammaddeye kolay ulaşımı hem de ihracat için gerekli altyapının sağlanmasını mümkün kılmaktadır.

Ancak bu sektör, son yıllarda birtakım yapısal ve dışsal sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Yaptırımlar, teknolojik kısıtlamalar, yatırım eksikliği ve bazı yönetimsel zafiyetler, üretim

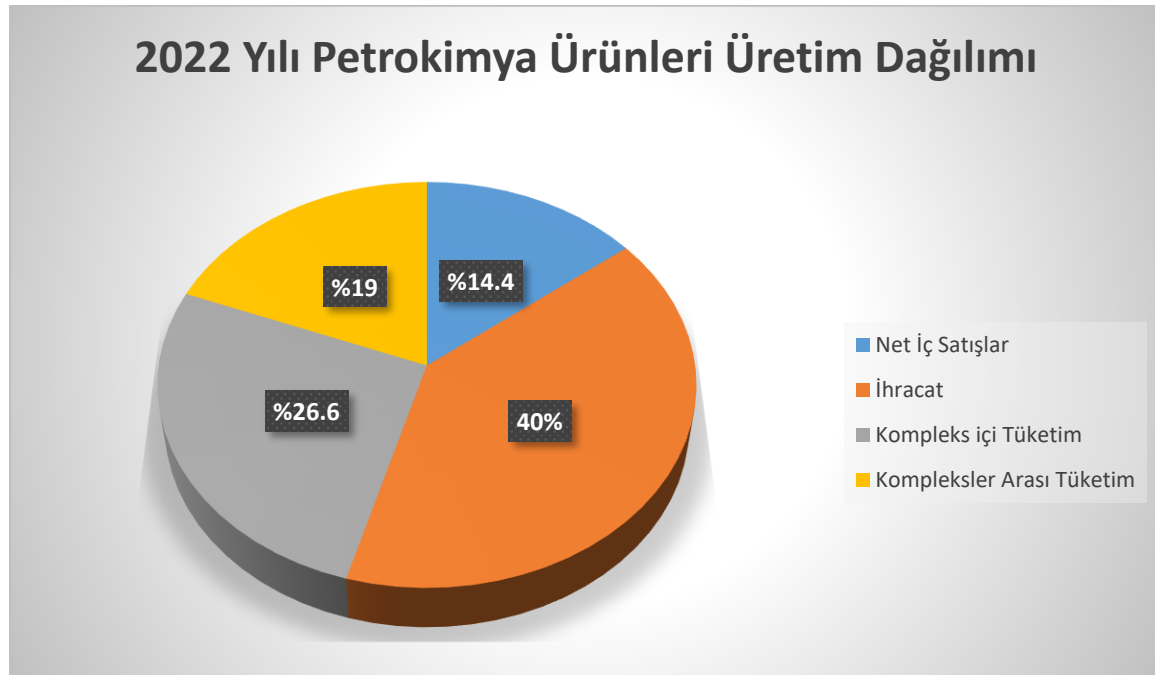
kapasitesinin artırılmasını zorlaştırmıştır. Ayrıca, küresel piyasalardaki dalgalanmalar ve rekabetin artması da İran petrokimya sanayiinin büyümesini sınırlamıştır.

Petrokimya sanayiinde dikkat çeken bir diğer konu ise, bu sektörün katma değer yaratma potansiyelidir. Ham maddeden nihai ürüne kadar olan üretim zinciri boyunca, farklı aşamalarda birçok sanayi kolunun çalışması gerekmektedir. Bu da istihdamı artırmakta ve teknolojik gelişimi teşvik etmektedir. Petrokimya ürünlerinden elde edilen gelir, ülkedeki diğer sanayi dallarına yapılacak yatırımların da önemli bir finansman kaynağıdır.

İran'ın bu sektördeki uzun vadeli başarısı, sadece üretim miktarını artırmakla değil, aynı zamanda ürün çeşitliliğini genişletmek, teknolojiyi güncellemek ve dış pazarlara erişimi artırmak gibi stratejik adımlara bağlıdır.

Hâlihazırda, ülkede üretilen petrokimya ürünlerinin %70-75'i hammadde ve yarı mamul şeklinde küresel pazarlara ihraç edilmektedir. Geriye kalan %25-30'u ise iç pazarda nihai sanayi dallarında kullanılmak üzere iç değer zincirine dâhil edilmektedir. Bu durum, bazı petrokimya ürünlerine iç pazarda ihtiyaç duyulduğu, ancak bunların ülkede tamamlayıcı sanayilerle üretilemediğini göstermektedir. Bu nedenle, ülkede her yıl yaklaşık 4 milyar dolar tutarında kimyasal madde ithalatı yapılmaktadır. Sonuç olarak, İran petrokimya sanayisinin iç pazardan çok daha fazla dış pazara odaklandığı söylenebilir.

Tablo 3: 2022 Yılı Petrokimya Ürünleri Üretim Dağılımı

Kaynak: NPC (Petrokimya Şirketi) tarafından hazırlanan uzman raporlarından derlenmiştir.

Son yıllarda sağlanan ilerlemelere rağmen, İran petrokimya sanayisinin yapısı ve performansında bazı eksiklikler göze çarpmaktadır. Bu da, dünya pazarlarında ürün çeşitliliği

ve değer zincirinde düşük seviyede kalmasıyla birlikte, ülkenin petrokimya kaynaklarından yeterince faydalanamamasına neden olmaktadır.

Mevcut istatistiklere göre, İran'ın petrokimya ürünlerinin büyük bir kısmı, düşük işlenmiş şekilde diğer ülkelere ihraç edilmekte olup, her bir ürünün katma değeri oldukça düşüktür. İran, bu alanda sahip olduğu kaynaklara rağmen dünya ortalamasının oldukça altında kalmaktadır. Bu durum, hammadde temininde dışa bağımlılığa neden olurken, aynı zamanda iç pazarda rekabet gücünü ve iş fırsatlarını azaltmakta ve dış pazarlarda da konumunu zayıflatmaktadır.

Petrokimya sanayi, İran'ın gayri resmi ekonomisinde de önemli bir rol oynamaktadır. Bazı resmi verilere göre, petrokimya ürünlerinin bir kısmı, petrol ve gazdan bağımsız olarak üretildiği için resmi istatistiklerde yer almamakta ve bu ürünlerin özel sektör aracılığıyla ihraç edildiği belirtilmektedir. Bu durum, bu alanda şeffaflık eksikliği ve ihracat gelirlerinin tam olarak izlenememesine yol açmaktadır.

Ayrıca, ürünlerin yüksek katma değerli olmaması ve işlenmeden ihraç edilmesi, döviz gelirlerinin azalmasına neden olmakta ve ülkenin ekonomik istikrarını tehdit etmektedir. Tüm bu şartlar altında, petrokimya ürünlerinin kalite düzeyinin yükseltilmesi, teknolojiye dayalı üretimin artırılması ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilirliğin sağlanması, İran'ın ekonomik durumunu ve iş gücü yapısını olumlu yönde etkileyecektir.

İran'da Petrol Bakanlığı tarafından yayımlanan istatistiklere göre, petrokimya sanayinin %48'i Pars Enerji Bölgesi'nde, % 28'i ise Basra Körfezinde yer alan Mahşehr'de bulunmaktadır.

Ülkede üretilen petrokimya ürünleri beş ana kategoriye ayrılmaktadır. Kimyasallar, polimer endüstrisinde hammadde olarak kullanılan temel hidrokarbon bileşikleridir. Kimyasal gübreler, petrokimya komplekslerinde amonyak ve üre üretiminden elde edilen maddeler olup, sonraki işlemlerle nihai ürüne dönüştürülür. Aromatik ürünler (BTX), temel kimyasallarla birleşerek plastik ve kauçuk üretiminde gerekli olan karmaşık polimerleri oluşturan döngüsel hidrokarbonlardır. Bütan, propan ve pentan gibi daha ağır hidrokarbonlar da çeşitli endüstrilerde yakıt olarak kullanılmaktadır.

Tablo 4: İran'ın Başlıca Petrokimya Ürünleri

Olefinler	Aromatikler	Kimyasal Ürünler	Polimerler	Gübreler	Hammadde ve Yakıtlar
Etilen	Benzen	Metanol	Polietilen	Amonyak	Etan
Propilen	Toluen	Etilen Glikol	Polipropilen	Üre	Propan
Bütadien	Karışık Ksilenler	Asetik Asit	Polibütadien	Diamonyum Fosfat	Bütan
	Paraksilen	Formaldehit	Polikarbonat	Amonyum Nitratlar	Hafif Nafta
	Stiren	Etanol Amin	Epoksi Reçine	Amonyum Sülfatlar	Ağır Nafta

	Etil Benzen	Etilen Glikol	Polietilen Tereftalat		Benzin
		Dietil Ftalat	Akrilonitril Bütadien		Rafinat
		Lineer Alkil Benzen	Polivinil Klorür		Pentan
		Etilen Diklorür	Poliüretan		Sıvılaştırılmış Petrol Gazı (LPG)
		Vinil Klorür Monomer	Stiren Bütadien Kauçuk		Hidrojen
		Tereftalik Asit	Polibütadien Kauçuk		
		Metil Etil Keton			
		Di Etil Hegzanol			
		Vinil Asetat			

Kaynak: İran Ticaret Geliştirme Kurumu (TPO)

Tablo 5: İran'da Petrokiya Kompleksleri ve Ürettiği Ürünler

Petrokimya Kompleksi Adı	Üretilen Nihai Ürünler (1)
Abadan	(PVC), Propan, Kostik soda
Arya Sasol	(HDPE), (LLDPE)
Urmieh	Melamin kristali, Amonyum sülfat, Sülfürik asit, Potasyum sülfat, Hidroklorik asit
Arvand	Polivinil klorür (PVC) – Vinil klorür monomer (VCM) – Etilen diklorür (EDC) – Klor
İsfahan	Benzen, Paraksilen, Karışık ksilen, Toluen
Amir Kabir	Yüksek yoğunluklu polietilen (HDPE) – Düşük yoğunluklu lineer polietilen (LLDPE) – Düşük yoğunluklu polietilen (LDPE) – 1-Buten – Butil akrilat – Etilen – Etilen glikol – Karışık C4 – Normal butan – Normal pentan – 1-Heksen
Entekhab	Polistiren (PS)
İlam	Yüksek yoğunluklu polietilen (HDPE) – Yakıt yağı, piroliz benzini

Bandar Imam	(HDPE), (LDPE), (PVC), SPR, Yakıt yağı, etan, propan, toluen, bütan, propan, sıvılaştırılmış endüstriyel gaz, piroliz benzini, rafineri gazı, aromatikler
Buşehr	Metanol, polietilen glikoller, asetik asit, etilen glikoller
Bu Ali Sina	Benzin, paraksilen, piroliz benzini, ortoksilen, LPG, rafinat, ağır aromatikler
Bisstun	benzin alkil
Pars	Stiren monomer, etilbenzen, etan, bütan, propan, pentan artı
Kangan	Etan, bütan, propan, (HDPE), (LDPE)
İbn-i Sina	İzobütan, normal bütan, polibütilen tereftalat, tetrahidrofuran
Pardis	Amonyak – Üre
Jam	Polipropilen (PP)
Nar	Polipropilen (PP)
Kermanşah	HDPE

Petrokimya Kompleksi Adı	Üretilen Nihai Ürünler (2)
Tebriz	Düşük yoğunluklu polietilen (LDPE) – Lineer düşük yoğunluklu polietilen (LLDPE) – Yüksek yoğunluklu polietilen (HDPE) – Polistiren (PS) – Akrilonitril bütadien stiren (ABS) – Şeffaf stiren – 30 % akrilonitril içeren stiren kopolimeri, yakıt, etil benzin
Tate Jamshid Mahshahr	Polibütadien kauçuk (PBR) – Darbe dayanımlı stiren bütadien kauçuk (SBR)
Tate Jamshid Pars	Polistiren (PS) – Normal hekzan, pentan
Cem	Düşük yoğunluklu polietilen (LDPE) – Lineer düşük yoğunluklu polietilen (LLDPE) – Yüksek yoğunluklu polietilen (HDPE) – Doğal gazdan etan çıkarımı – Ağır piroliz – Hafif piroliz – Karışık C5
Kharg	Metanol – Kükürt, bütan, propan, pentan
Horasan	Üre– Amonyak – Kristal metanol
Huzistan	Sıvı epoksi reçine, katı epoksi reçine, polikarbonat
Aria Polimer	Polipropilen (PP)
Razi	Üre- Amonyak – Sülfürik asit – Kükürt – Fosforik asit
Rejal	Polipropilen (PP)
Zagros	Metanol
Sabalan	Metanol
Şâzand	Polipropilen (PP) – Düşük yoğunluklu polietilen (LDPE) – Lineer düşük yoğunluklu

	polietilen (LLDPE) – Yüksek yoğunluklu polietilen (HDPE) – Polibütadien kauçuk (PBR) – Etilen oksit (EO) – 2-Etil hekzanol (2EH) – Etilen glikol (EG) – Etil akrilat (EA) – Bütanol (Butanol) – Akrilatlar – Etil asetat – Vinil asetat monomer (VAM) – Butil akrilat – Karışık C4 – Normal butan – Normal pentan – Polietilen wax – Darbe dayanımlı stiren – Butilen
Şehid Tondguyan	Polietilen tereftalat (PET) – Ştapel elyaf için PET – POY elyaf için PET
Şehid Rasuli	Formalin, asetaldehit, pentaeritritol
Şiraz	Üre, amonyak, sitrik asit, soda külü
Şimi Baft	Metil tert-bütül eter (MTBE) – Metil etil keton (MEK) – Sodyum sülfat
Gadir	Polivinil klorür (PVC) – Vinil klorür monomer (VCM) – Etilen diklorür (EDC)
Farabi	Dioktil ftalat (DOP) – Poliamid (PA)
Fersâ Şimî	Etilen glikol çeşitleri (EG)

Petrokimya Kompleksi Adı	Üretilen Nihai Ürünler (3)
Fajr	Utility
Fan Avrân	Metanol – Asetik asit
Ghaed Basar	Akrilonitril bütadien stiren (ABS)
Karun	Toluendiizosiyanat (TDI) – Metilendifenil diizosiyanat (MDI) – Nitrik asit – Sülfürik asit – Formaldehit – Metanol – Dietilen glikol (DEG) – Poliortan
Kâveh	Metanol
Kavian	Etilen
Kürdistan	Düşük yoğunluklu polietilen (LDPE)
Kirmanşah	Üre – Amonyak
Kimya Pars Khavarmiyaneh	Metanol
Lâleh	Düşük yoğunluklu polietilen (LDPE)
Lordegân	Üre – Amonyak
Lorestan	Düşük yoğunluklu lineer polietilen (LLDPE) – Yüksek yoğunluklu polietilen (HDPE)
Marun	Etilen – Yüksek yoğunluklu polietilen (HDPE) – Polipropilen (PP) – Etilen glikol çeşitleri (EG) – Borular – propan, Benzin
Mobin	Utility
Merjan	Metanol
Morvarid	Etilen – Etilen glikol (EG)
Masjed Süleyman	Üre – Amonyak

Mahabad	Düşük yoğunluklu lineer polietilen (LLDPE)
Mehr	Yüksek yoğunluklu polietilen (HDPE)
Miyandoab	Yüksek yoğunluklu polietilen (HDPE)
Nakhl Asmari	Formalin, asetaldehit, pentaeritritol, sodyum format, paraformaldehit
Nuri	Ortoksilen, benzin, paraksilen, karışık ksilen, ağır aromatikler, rafinat, pentan artı – LPG
Navid Zar Şimi	Polipropilen (PP)
Hegmatane	PVC

Tablo 6: İran Petrokimya Endüstrisi Üretim Kapasitesi (2018 - 2025)

Ürün/(binton/yıl)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Öngörü 2024	Öngörü 2025
<i>Etilen</i>	11.376	12.636	13.094	13.094	13.094	14.294	14.994	15.494
<i>Propilen</i>	3.310	3.770	3.884	3.974	4.174	4.174	4.274	4.374
<i>Benzen</i>	1.770	2.150	2.150	2.200	2.300	2.300	2.300	2.300
<i>Bütadien</i>	650	850	850	950	1200	1200	1200	1200
<i>Ksilen</i>	2.310	2.930	2.930	3.150	3.300	3.300	3.300	3.300
<i>düşük yoğunluklu propilen</i>	2.975	2.975	2.975	2.975	2.975	2.975	2.975	2.975
<i>Yüksek yoğunluklu propilen</i>	4.325	4.775	4.775	5.025	5.025	5.025	5.025	5.025
<i>Lineer Polietilen</i>	2.295	2.450	2.450	2.650	2.650	2.650	2.650	2.900
<i>Polietilen</i>	9.595	10.200	10.200	10.650	10.650	10.650	10.650	10.650
<i>Polipropilen</i>	1.915	2.115	2.115	2.200	2400	2400	2400	2400
<i>PVC</i>	990	990	1.305	1.305	1.305	1.305	1.305	1.305
<i>Polistiren</i>	620	620	620	620	620	620	620	620
<i>PET</i>	705	705	705	705	705	705	705	705
<i>Metanol</i>	24.030	24.030	27.330	29.030	29.030	29.030	30.100	30.100
<i>Amonyak</i>	9.045	9.770	10.450	10.450	10.450	11.150	11.150	11.150
<i>Üre</i>	11.376	12.636	14.144	14.144	14.144	15.344	16.044	16.544

Kaynak: Fitch Solutions Group

Savunma Bakanlığı, Petrol Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Refah Bakanlığı, İran petrokimya endüstrisinin yönetimindeki başlıca hükümet aktörleridir. Bakhtar Group, İran petrokimya endüstrisinin en önemli özel şirketi olarak kabul edilmektedir.

İran'da petrokimya endüstrisi ile ilgili düzenlemeler, yasalar ve yönergeler temel olarak Petrol Bakanlığı tarafından belirlenir. Bu Bakanlık, hammaddelerin fiyatını belirlemek, (nihai ürün projeleri hariç) yatırım izinleri vermek, nihai ürün üreticiler için hammadde tedarikini garanti altına almak için onaylar vermek ve İran Borsası'nda satılabilir temel ürünlerin taban fiyatlarını garanti altına almaktan sorumludur. Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı, bu alanda yatırım izinleri vererek ve fiyatları belirleyerek nihai ürün sektörünü düzenler. Borsa fiyatları, üyeleri adı geçen iki bakanlıktan oluşan Rekabet Konseyi tarafından belirlenir.

Ülke petrokimya endüstrisi, ülke sanayi sektöründeki iş gücünün %7'sini doğrudan ve %16'sını dolaylı olarak kapsamaktadır. Kimyasal maddeler, petrokimya ürünleri ve ilgili ürünler, endüstriyel üretim ve istihdamda büyük paya sahiptir.

Tablo 7: 2022 Yılı İstihdam Tablosu

Petrokimya Sektöründe Doğrudan İstihdam	107.000 Kişi
Tamamlayıcı Sanayilerde İstihdam	Yaklaşık 1 Milyon Kişi
İç Sanayilere Satılan Her Bir Milyon Ton Ürün İçin	170.000 Kişi

Kaynak: İran Ulusal Petrokimya Şirketi

Ulusal Petrokimya Şirketi, Petrokimya Özel Ekonomik Bölgesi ve Pars Enerji Özel Bölgesi'nde iki limanın yanı sıra Petrokimya Özel Ekonomik Bölgesi'nde (Basra Körfezi alanı) 19 depoya sahiptir.

Her liman ve depo sahasının genel özellikleri aşağıdaki gibidir:

➤ **Pars Petrokimya Limanı**

- ✓ Bölge: 15 kısımdan oluşmaktadır 8 aktif rıhtım (4 sıvı rıhtım, 2 sıvılaştırılmış gaz rıhtımı, 1 katı dökme yük rıhtımı ve 1 konteyner rıhtımı) 7 rıhtım donatımı ve geliştirme çalışmaları devam etmektedir.
- ✓ Bölge: Sıvı, gaz ve katı dökme yük yüklemeleri için 2 rıhtım (amonyak yüklemeleri için 1 aktif rıhtım ve donatımı yapılan 1 rıhtım dahil).
- ✓ İşletme tarihi: Pars Limanı'nın ilk aşaması 2005 yılında, 2. Aşama'daki 17. İskele ise 2013 yılında hizmete açılmıştır.
- ✓ Toplam kapasite: Yıllık 43 milyon ton (37 milyon ton sıvı ve gazlı sıvı, 6 milyon ton katı)
- ✓ Rıhtım derinliği: 15 ila 32 metre
- ✓ Gemi rıhtım kapasitesi: 70 bin tona kadar gemileri kabul edebilir
- ✓ Ürün yükleme/boşaltma kapasitesi: Saatte 170 ila 2250 ton
- ✓ Yıllık gemi trafiği: Yılda 800 ila 1200 gemi
- ✓ Başlıca ihracat ürünleri: bütan, propan, metanol, amonyak, etilen, benzen, hafif kesim, ağır kesim, stiren, ortoksilen, paraksilen, p-etilen, üre, pp-propilen

➤ **Mahşehr Petrokimya Limanı**

- ✓ Toplam rıhtım sayısı: 7 (5 rıhtım sıvı ve sıvılaştırılmış gaz, 2 rıhtım katı madde rıhtım yeridir.)
- ✓ İşletme tarihi: 1969'da 3 rıhtım, 1984'te 2 rıhtım ve 1992'de 1 rıhtım
- ✓ Toplam kapasite: 115 milyon ton
- ✓ Rıhtım derinliği: 11 ila 13 metre
- ✓ Gemi rıhtım kapasitesi: 50 bin tona kadar gemileri kabul edebilme kapasitesi
- ✓ Ürün yükleme/boşaltma kapasitesi: Saatte 150 ila 1600 ton
- ✓ Yıllık gemi trafiği: Yılda yaklaşık 600 gemi
- ✓ Başlıca ithal ve ihraç edilen ürünler: Propan, bütan, ağır kesim, metanol, etilen, amonyak, pentan geçişi, benzen, paraksilen, hafif kesim, nafta, benzin
- ✓ Pirok, sülfürik asit, kükürt, ortoksilen, fenol, aseton, fosforik asit, fosfat kayası, akrilonitril, metil akrilat, kostik soda, VCM, EDC ve ...

➤ **Mahshahr Petrokimya Limanı Tank Sahası**

- ✓ Toplam tank sayısı: 19
- ✓ Toplam tank kapasitesi: 157.200 metreküp
- ✓ İşletme tarihi: 2004
- ✓ Tank kapasitesi: 2 ila 20 bin metreküp
- ✓ Tank malzemesi: karbon çeliği ve paslanmaz çelik
- ✓ Tank ekipmanları: Bazı tanklarda ısıtma/soğutma sistemleri bulunur.
- ✓ İthal/İhraç edilen ürünler: ağır kesim, nafta, asetik asit, rafinat, fenol, asetilen, epiklorohidrin, DEG, VAM vb.

Bu noktada, petrokimya sektörü ile yakından bağlantılı olan plastik ve kauçuk ürünleri sektörüne de değinmekte fayda olduğu değerlendirilmektedir.

Ülkede üretilen plastiklerin hammaddeleri polietilen (PE), polipropilen (PP), polistiren, polivinil klorür (PVC) içerir. Malzemeler İran'da Arak Petrokimya Kompleksi, Tebriz, Bandar İmam, Amir Kabir kentlerinde üretilmektedir. İstatistiklere göre, plastik üretiminin günlük ortalama 680 ton, yılda ise 247.000 tondan fazla olduğu tahmin edilmektedir.

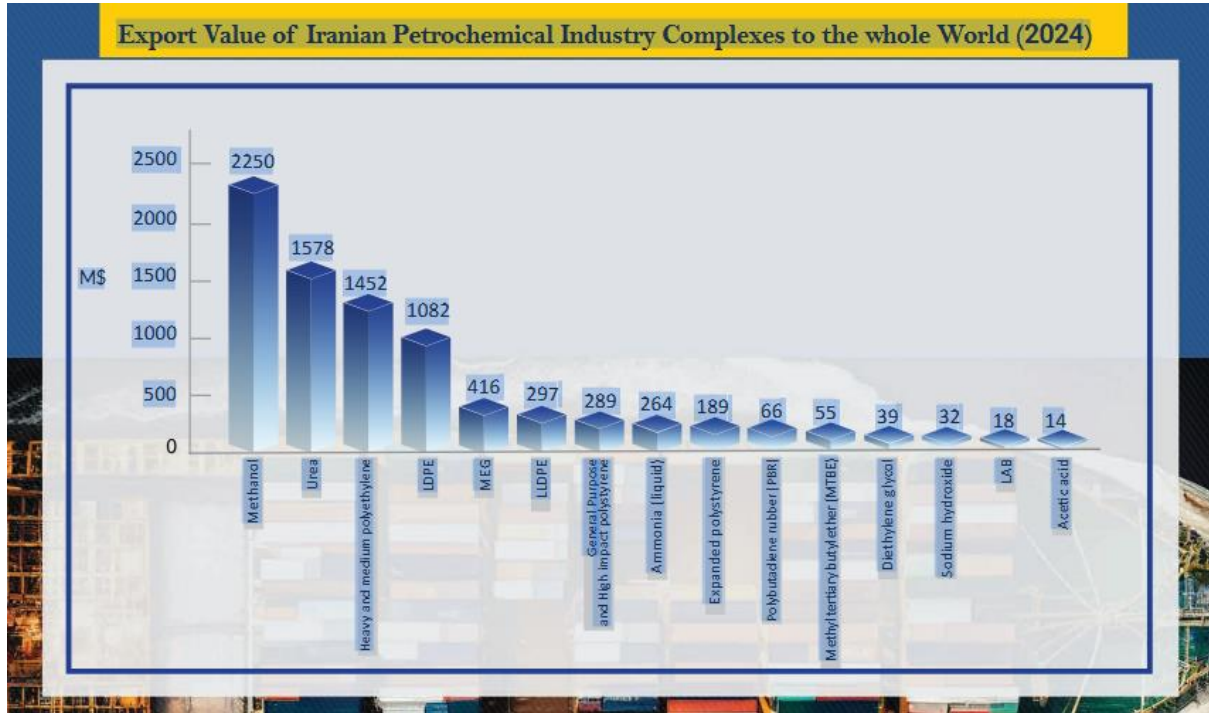
İran plastik ve kauçuk ürünleri pazarı, 2019 yılında 1.010,70 milyon dolardan 2024 yılında %22,88 bileşik yıllık büyüme oranıyla (CAGR) 2.831,65 milyon dolara yükselmiştir. Pazarın, 2029 yılında %23,57 bileşik yıllık büyüme oranıyla (CAGR) 8.157,09 milyon dolardan ve 2034 yılında %2,71 bileşik yıllık büyüme oranıyla (CAGR) 9.323,64 milyon dolara yükselmesi beklenmektedir.

2. Ülkenin Sektörde Dış Ticareti

İran petrokimya sanayisi, GSYİH'nın %9,2'sini, sanayi katma değerinin %18,2'sini, sanayi ihracatının ise %48,2'sini oluşturmaktadır.

Aşağıdaki tabloda, İran'ın 2024 yılında petrokimya ürünleri bazında gerçekleştirdiği ihracat rakamlarına yer verilmektedir.

Tablo 8: 2024 Yılı Ürün Bazlı İhracat Rakamları

Kaynak: İran Ulusal Petrokimya Şirketi

İran petrokimya ürünlerinin ana müşterisi Çin ve Hindistan'dır. Petrokimya için başlıca pazarlar arasında bu ülkelerin yanı sıra BAE, Azerbaycan, Türkiye, Irak, Mısır, Nijerya ve Senegal gibi ülkeler bulunmaktadır. Ayrıca, son dönemde İran pazarlarına İtalya, İspanya, Doğu Asya, Güney Asya ve Avrupa Birliği de eklenmiştir.

İran petrokimya sektörü ile ilgili güncel istatistiki verilere ulaşmak kolay olmamakla birlikte, dış ticaret alanında en son 2021 verilerine ulaşılmış olup, bu verilere aşağıda yer verilmektedir.

Tablo 9: 2021 Yılında İran Ürünlerinin Bazı İhracat Rakamları

Sektör	Ağırlık (ton)	Değer (milyon dolar)	Ton Başına Değer (dolar)
Maden ürünleri	69.461.911	14.538	209
Temel metaller ve bağlı ürünler	13.793.766	11.565	838
Petrokimya ürünleri ve ilgili Mallar	18.071.982	7.267	402
Plastik ve kauçuk ürünleri	5.202.829	6.416	1.233

Kaynak: İran Gümrük İdaresi

Tablo 10: 2021 Yılında En Fazla İhraç Edilen Petrokimya Ürünleri

Ürün	Ağırlık (ton)	Değer (milyon dolar)	Ton Başına Değer (dolar)
Rafine edilmiş doğalgaz	23.219.296	4.874	210
Metanol	8.012.559	2.200	275
Yoğunluğu %94'ün altında olan polietilen	1.529.786	2.073	1.356
Propan	3.878.795	1.907	492
Üre	3.892.070	1.807	464
Bitümen	4.330.029	1.429	330
Bütan	2.388.940	1.177	493
Yoğunluğu %94'ün üstünde olan polietilen	962.046	1.025	1.066
Aromatik ürünler	1.068.746	780	730
Benzin	1.933.000	731	378
Etil glikol	934.000	571	611

Kaynak: İran Gümrük İdaresi

Tablo 11: 2021 Yılında İlgili Ürünlerde İthalat Rakamları

Ürün	Ağırlık (ton)	Değer (milyon dolar)	Ton Başına Değer (dolar)
Petrokimya ürünleri, Kimyevi ve bağlı ürünler	1.616.175	6.511	4.029
Plastik ve kauçuk ürünleri	822.413	2.280	2.773

Kaynak: İran Gümrük İdaresi

3. Genel Değerlendirme

Düşük katma değerli ürünlerin ihracatı, İran'ın küresel pazarlardan daha az faydalanmasına yol açmaktadır. Oysaki bu durum, İran'da düşük katma değerli ürünlerin üretiminde yoğunlaşılması nedeniyle oluşmuştur. Bu durumun nedeni, ihracatın kolaylığı ve hammadde temininde mevcut olanaklarla ilgilidir. Oysa petrokimya sanayisinde ürün çeşitliliğinin

artırılması, katma değeri yüksek ürünlerin üretimi açısından çok daha uygundur ve daha düşük risk taşımaktadır.

Ürün çeşitliliği, farklı araçların kullanımına imkân sağlar. Oysa İran'da üretilen ürünlerin çeşitliliğinin düşük olması, yaptırımların uygulandığı dönemlerde petrokimya ihracatından elde edilen gelirlerin dayanıklılığını azaltmakta ve piyasa dalgalanmalarını artırmaktadır.

Mevcut petrokimya üretim kompleksleri arasında Şazend, Cem, Tebriz, Tondguyan ve Marun petrokimya kompleksleri 30'dan fazla petrokimya ürünü üretme kapasitesine sahiptir. Ayrıca 10 petrokimya kompleksi, 10 ila 30 farklı petrokimya ürünü üretebilmektedir. Son olarak, ülkedeki diğer petrokimya komplekslerinin her biri 1 ila 10 arası petrokimya ürünü üretme kapasitesine sahiptir.

İran'ın, petrokimya komplekslerinin uzun vadede çalışma oranını artırmak için önünde yalnızca bir yol bulunmaktadır: ihracat pazarlarını çeşitlendirmek. Ancak, ABD yaptırımları, İran için ihracat pazarlarını çeşitlendirmeyi son derece zorlaştırmıştır.

İranlı üreticiler, propilen üretim zincirini geliştirmeyi hedeflemektedir. Şimdiye kadar bu alan yeterince dikkate alınmamıştır. Propilen, İran'ın petrokimya ürün portföyünün sadece %4'ünü oluşturmaktadır. Bu oran, dünya ortalaması olan %16'dan oldukça düşüktür. 2025 yılı sonuna kadar bu ürünün üretiminde %10'luk bir artış hedeflenmiştir. Bu durum, İran'ın gelecekte propilen ve türevlerinin üretimine odaklanacağını göstermektedir. Böylece doğal gaz yerine propan ile çalışan petrokimya tesislerinin daha yüksek verimliliği sayesinde petrolün besleyici kaynak olarak kullanımı da artmış olacaktır.

Petrokimya ürünlerinin yaklaşık %70'i oranındaki katma değeri ve üretim hacmi ile kapasitesinin büyük bir bölümü, temel kimyasallar ve tesislerin hammaddesi olan ürünlere aittir. Daha yüksek katma değerli ürünler genellikle aromatik bileşikler gibi türev ürünlerdir. Öte yandan, ara polimerler üretim içinde hâlâ oldukça küçük bir paya sahiptir.

İran'a petrokimya ürünleri ihracatı bağlamında firmalarımızın durumu değerlendirildiğinde, bu alanda karşılaştırmalı üstünlüğün İran tarafında olduğu, sadece teknolojik yetersizliklerden dolayı İran'da üretilemeyip Türkiye de üretilen ürünlerde ihracat imkanı olabileceği değerlendirilmektedir. Petrokimya ürünlerinin İran'dan ithalatı bağlamında ise, mevcut konjoktürde İran petrokimya ürün fiyatlarının ülke riskine göre yüksek olduğu, S.Arabistan gibi Körfez ülkelerinin bu ürünlerde daha uygun fiyatlar verdikleri bilinmektedir.

İran'da hükümetin ülkedeki petrol ve doğalgaz rezervlerini işleyerek ihraç etme amacına uygun olarak kapsamlı çalışmalar yürüttüğü, bu amaçla petrokimya sanayisinin geliştirilmesine öncelik verdiği görülmektedir. Ülkenin yetişmiş işgücünün de sektörün gelişmesinde ve dünya çapında hızlı bir yer edinmesine katkı sağladığı görülmektedir. Sektörün son dönemde ivme kazanmasına rağmen sofistike ürünleri üretmekte halen yetersiz olduğu belirtilmektedir. ABD'nin İran'a yönelik uyguladığı tek taraflı yaptırımlar ve buna eklenen BM yaptırımlarının, sektörün ticaretini de olumsuz etkilediği bilinmektedir. Bu noktada, firmalarımızca özellikle İran'ın iç pazarına hedefleyebilecek şekilde, ABD ve BM yaptırımlarının etkilerini de firmaları için gözönünde bulundurarak İran'da yatırım yapmalarının uygun olabileceği değerlendirilmektedir. Firmalarımızın Müşavirliğimizce hazırlanan ve Bakanlığımız websitesinde yer alan ABD ve BM yaptırımlarına yönelik raporları yatırım planlarını yaparken dikkate almaları ve sürecin her aşamasında kapsamlı hukuki ve mali danışmanlık almalarında fayda bulunmaktadır.

4. Yararlı Adresler

<https://en.nipco.ir/> (National Iranian Petrochemical Company)

<https://www.nipna.ir/en/home> (Public relations information site of national petrochemical company)

<https://www.opec.org/iran.html>

<https://www.iea.org/countries/iran>

<https://www.iranoilgas.com/default>